

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ARMENAK MANUKYAN

АРМЕНАК МАНУКЯН



Վաստակաշատ պատմաբան, քաղաքագետ, գրող, հրապարակախոս Արմենակ Սարիբեկի Մանուկյանը բոլորեց իր ծննդյան 75-րդ տարին:

Պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Մանուկյանը ծնվել է 1950 թ. ապրիլի 28-ին Երևանում, ճանաչված գրականագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, ՀԽՍՀ պետական մրցանակի դափնեկիր Սարիբեկ Մանուկյանի ընտանիքում: 1966 թ. ավարտել է Երևանի թիվ 118 միջնակարգ դպրոցը, 1972 թ.՝ ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետը: Ուսանելու տարիներին ընտրվել է ֆակուլտետի ԼԿԵՄ կազմակերպության քարտուղար: 1972 թ. ընդունվել է ԽՄԿԿ շարքերը, անդամ է եղել մինչև 1991 թ.: 1972–1974 թթ. ծառայել է ԽՍՀՄ զինված ուժերում: Զորացրվելուց հետո աշխատանքի է անցել Հայաստանի ազգային անվտանգության ծա-

ռայությունում (1974–2003 թթ.), վերջին 10 տարում ղեկավարել է ՀՀ ԱԱԾ հասարակության և մամուլի հետ կապերի կենտրոնը, ունի գնդապետի կոչում, ՀՀ ԱԱԾ պատվավոր աշխատակից է (2000 թ.):

1997 թվականից Ա. Մանուկյանը դասախոսական աշխատանք է կատարում ԵՊՀ-ում, ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայում, Հայ-ռուսական (Սլավոնական) համալսարանում, Մոսկվայի նոր իրավաբանական ինստիտուտի Երևանի մասնաճյուղում (2003–2004 թթ. ղեկավարել է Հասարակական գիտությունների ամբիոնը): 2004–2005 թթ. աշխատել է ՀՀ նախագահի աշխատակազմի Քաղաքական հետազոտությունների ինստիտուտում՝ որպես բաժնի վարիչ: 2008 թվականից ԵՊՀ միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետի քաղաքագիտության ամբիոնի դոցենտ է, 2016-ից՝ պրոֆեսոր, ֆակուլտետի գիտխորհրդի անդամ: 2008–2009 թթ. եղել է Երևանի պետական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՀ-ի «Ժողովախոսակա» մասնագիտությամբ գիտական աստիճաններ շնորհող մասնագիտական խորհրդի անդամ: Նրա «Ժամանակակից քաղաքական գործընթացներ» (2011) և «Քաղաքական ուսմունքները նորագույն ժամանակներում» (2015) աշխատությունները ՀՀ ԿԳՆ-ն երաշխավորել է որպես ուսումնական ձեռնարկներ ՀՀ բուհերի համար:

Հայաստանի անկախացումով նոր հեռանկարներ բացվեցին պատմական գիտության զարգացման համար: Խորհրդային ամբողջատիրական համակարգի պայմաններում տասնամյակներ շարունակ անմատչելի համարվող արխիվային ֆոնդերի բացումը հնարավորություն տվեց առանց գաղափարական կապանքների ուսումնասիրել Հայաստանի՝ XX դարի պատմությանն առնչվող բազմաթիվ կնճռոտ հիմնախնդիրներ: ՀՀ ազգային անվտանգության մարմիններում աշխատանքը Ա. Մա-

նուկյանին հնարավորություն ընձեռեց դյուրին կերպով հետազոտել այդտեղ պահվող խորհրդային ժամանակաշրջանի փաստաթղթերը, որոնք մինչ այդ ուսումնասիրողների համար հասանելի չէին: Արդեն 1997 թ. պրոֆ. Վլադիմիր Ղազախեցյանի գիտական ղեկավարությամբ նա պաշտպանում է թեկնածուական ատենախոսություն՝ «Խորհրդային իշխանությունը և եկեղեցին Հայաստանում 1920–1940 թթ.» թեմայով, իսկ 2002 թ.՝ դոկտորական ատենախոսություն՝ «Քաղաքական հետապնդումները Հայաստանում և դրանց հետևանքները (1920–1950-ական թթ.): 2016 թ. ՀՀ ԲՈՀ-ի որոշմամբ ստացել է պրոֆեսորի գիտական կոչում՝ «քաղաքագիտություն» մասնագիտությամբ:

Ա. Մանուկյանը մեծ ավանդ ունի Հայաստանի XX դարի պատմության ուսումնասիրության բնագավառում: 1990–ականների երկրորդ կեսից մեկը մյուսի հետևից լույս աշխարհ եկան նրա արժեքավոր ուսումնասիրությունները՝ «Հայ առաքելական եկեղեցու բռնադատված հոգևորականները (1930–1938 թթ.)» (1997), «Քաղաքական բռնաճնշումները Հայաստանում 1920–1953 թթ.» (1999), «Քաղաքական կյանքը Հայաստանում 1920–1940 թթ.» (2002), «Քաղաքական այլախոհությունը Հայաստանում 1953–1988 թթ.» (2005), «Հայաստանի հատուկ ծառայությունները (1918–2010)» (2018) մենագրությունները և տասնյակ գիտական հոդվածները: Պատմագիտության մեջ միանգամայն նոր խոսք էին այս աշխատությունները, որոնց հիմքը կազմում են հեղինակի կողմից առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ դրված պետական (ազգային) անվտանգության մարմիններում պահվող «գաղտնի», «հույժ գաղտնի» նշագրումներով արխիվային փաստաթղթերը: Միայն տարիներ անց այս փաստաթղթերի որոշ մասը հանգրվանեց Հայաստանի ազգային արխիվում և գիտական հանրության համար հասանելի դարձավ:

Պրոֆեսոր Ա. Մանուկյանը գիտական զեկուցումներով հանդես է եկել հանրապետական և միջազգային բազմաթիվ գիտաժողովներում, բազմիցս հրավիրվել է Իտալիա, Գերմանիա, Իրան, Ռուսաստան և այլ երկրներ: Հայաստանյան մամուլում նրա տպագրած մեծաթիվ հոդվածներ վերատպվել են Սփյուռքի պարբերականներում («Հառաջ» (Ֆրանսիա), «Պայքար» (Կանադա), «Ալիք» (Իրան), «Առազաստ» (ԱՄՆ), «Նոր Կյանք» (ԱՄՆ) և այլն): Որպես հեղինակ կամ խորհրդատու՝ նա անմիջական մասնակցություն է ունեցել շատ հեռուստաֆիլմերի, հեռուստահաղորդումների ու ռադիոհաղորդումների պատրաստման գործում:

Ա. Մանուկյանը նաև ճանաչված գրող ու հրապարակախոս է: Հանդես է գալիս Արման Ամրիկյան կեղծանունով (Արմանը նրա անվան և ազգանվան առաջին տառերն են, իսկ Ամրիկյանը՝ տոհմական ազգանունը): 1994 թվականից նա Հայաստանի ժուռնալիստների միության, Ժուռնալիստների միջազգային ասոցացիայի անդամ է: 1996-ից Ռազմածովագիր գրողների միջազգային միության (ք. Մոսկվա), 2002-ից Հայաստանի գրողների միության անդամ է: 11 գեղարվեստական գրքերի, շուրջ 400 լրագրային հոդվածների և հեռուստահաղորդումների, մամուլում տպագրված բազմաթիվ պատմվածքների ու վիպակների հեղինակ է, ինչպես՝ «Կենտրոն. հույժ գաղտնի» (1996), «Անմեկնելի են Աստծո ճանապարհները» (1998), «Դոկտոր դուք հետախույձ եք» (2000), «Սպիտակ արծիվը» (2002), «Հատուկ հանձնարարություն» (2003), «Պողպատե ձեռնոցներ» (2005), «Рассекреченное прошлое» (2006), «Встреча в раю» (2006, ուկրաիներեն), «Հավերժական գոյը» (2009) և այլն: 2000 թ.

արժանացել է Հայաստանի ժուռնալիստների միության «Ոսկե գրիչ» մրցանակի: Նրա ստեղծագործությունները թարգմանվել են ռուսերեն, ուկրաիներեն, իտալերեն, քրդերեն լեզուներով: Գրական գործերը հիմնականում ռազմահայրենասիրական բնույթի են. Ա. Մանուկյանը գերադասում է հիմնականում պատմափաստավաճարական ժանրը, որոշ ստեղծագործություններ էլ գրված են մանուկների և պատանիների համար:

Նա արժանացել է բազմաթիվ մեդալների ու պարգևների՝ Խորհրդային Միության սահմանապահ ուժերի 80-ամյակին նվիրված հուշամեդալ (1998 թ.), հայկրացական կապերին նպաստելու համար «Հայոս-Քարթլոս» ամսագրի հուշամեդալ (1999 թ.), Ֆրիտյոֆ Նանսենի անվան հուշամեդալ (2002 թ.), ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության 100-ամյակին նվիրված հուշամեդալ (2018 թ.), Երևանի պետական համալսարանի արծաթե մեդալ (2019 թ.) և այլն: Նրա գիտական, ուսումնական և գրական աշխատանքները բարձր են գնահատել գիտնական, գրող-հրապարակախոս և լրագրող գործընկերները:

75-ամյակը բոլորած մեր հոբելյարը երիտասարդական եռանդով շարունակում է իր գիտական ու կրթական արդյունաշատ գործունեությունը: Նրան մաղթում ենք քաջառողջություն, ստեղծագործական նորանոր ձեռքբերումներ, արժեքավոր գիտական ուսումնասիրություններ ու գեղարվեստական գործեր, որոնք կհամալրեն հայաստանյան պատմագիտության և գրականության մեծարժեք հրատարակությունների շարքերը:

Համո Սուքիասյան
Hamo Sukiasyan
Амо Сукиасян

Պատմության ինստիտուտ, Գիտությունների ազգային ակադեմիա, Հայաստան
Institute of History, National Academy of Sciences, Armenia
Институт истории, Национальная академия наук, Армения

hamo.sukiasyan@academhistory.am

DOI: 10.53548/0320-8117-2025.1-325